

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ และปัญหา

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนงานปศุสัตว์ทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของตนเอง โดยมีการวิจัยพันธุ์สัตว์ ได้แก่ ไก่กระดุกดำ ไก่เบรตฝรั่งเศส ไก่ฟ้า ไก่พื้นเมือง และสุกรดำสายพันธุ์โครงการหลวง อีกทั้งยังมีการศึกษาวิจัยวิธีการเลี้ยงสัตว์และวิธีการจัดการการเลี้ยงที่เหมาะสม เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การทำบ่อแก๊สชีวภาพ รวมถึงการรับรองมาตรฐาน GAP และอินทรีย์ เป็นต้น โดยในปี พ.ศ. 2565 มีเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ที่นำความรู้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และได้รับการพัฒนาส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่พื้นเมือง ไก่ไข่ สุกร โค-กระบือ แพะ ปลา เพื่อเป็นแหล่งอาหารโปรตีนในพื้นที่และเป็นอาชีพให้แก่เกษตรกรบนพื้นที่สูง จำนวนมากกว่า 700 ราย ใน 26 พื้นที่ ที่มีภูมิสังคมแตกต่างกัน ช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเป็นการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายปัจจัย เช่น ผลกระทบของสภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของสัตว์ รวมไปถึงโรคระบาดทั้งในสัตว์และในมนุษย์

จากผลการศึกษาระบบการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสานที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่สูงในปี พ.ศ. 2565 โดยศึกษาในพื้นที่ที่มีบริบทต่างกัน 3 พื้นที่ ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ขุนสถาน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ บ่อเกลือ และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ แม่จริม จ.น่าน โดยมีรายละเอียดรูปแบบการเลี้ยง คือ รูปแบบที่ 1 การเลี้ยงไก่เนื้อ+สุกร+ไก่ไข่ รูปแบบที่ 2 การเลี้ยงไก่เนื้อ+ ไก่ไข่+ ปลาหรือกบ และรูปแบบที่ 3 คือ การเลี้ยงไก่ไข่+สุกร+ปลาหรือกบ ทดสอบกับเกษตรกร จำนวน 9 ราย (รูปแบบละ 3 ราย) พบว่า การเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรสามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้รายวัน โดยขายไข่ในชุมชน และนำมาบริโภคในครัวเรือน โดยเฉลี่ยแม่ไก่จะให้ไข่อยู่ในช่วง 50-95% ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอาหารที่เกษตรกรใช้เลี้ยง ขณะที่การเลี้ยงไก่เนื้อ รายละ 50 ตัว พบว่าที่ไก่ อายุ 16 สัปดาห์ มีน้ำหนักเฉลี่ยที่ 1,300 กรัม/ตัว อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อตัวต่อวัน เท่ากับ 10.13 กรัม/ตัว/วัน อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นน้ำหนักตัว เท่ากับ 4.68 จำหน่ายได้กิโลกรัมละ 120-150 บาท และนำมาบริโภคในครัวเรือนได้ โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 4,000 บาทต่อไก่เนื้อ 50 ตัว สำหรับการเลี้ยงสุกร พบว่า การเลี้ยงสุกรระยะเวลา 4 เดือน อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อตัวต่อวัน เท่ากับ 0.62 กก./ตัว/วัน อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นน้ำหนักตัวเท่ากับ 2.48 มีรายได้เฉลี่ย 9,000-15,000 บาทต่อราย โดย

เกษตรกรจะเลี้ยงไว้ใช้ประโยชน์ต่างกันในแต่ละพื้นที่ ในการเลี้ยงปลาตูกและกบ พบว่าปลาหมักน้ำหนักเริ่มต้นก่อนทดสอบเฉลี่ย 3.5 กรัมต่อตัว กบมีน้ำหนักเริ่มต้นเฉลี่ย 9 กรัมต่อตัว และเมื่ออายุ 2 เดือน ปลาหมักน้ำหนักเฉลี่ย 142 กรัมต่อตัว เกษตรกรสามารถนำมาบริโภคและจำหน่ายในพื้นที่ ในราคากิโลกรัมละ 60-80 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อประเมินความพึงพอใจ พบว่า โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ชุมสถาน (ชาติพันธุ์ ม้ง) มีความพึงพอใจการเลี้ยงไก่เนื้อ+สุกร+ไก่ไข่ และการเลี้ยงไก่ไข่+สุกร+ปลา โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ บ่อเกลือ (ชาติพันธุ์ ลัวะ) มีความพึงพอใจการเลี้ยงไก่เนื้อ+สุกร+ไก่ไข่ และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ แม่จริม (ชาติพันธุ์ พื้นเมือง) เกษตรกรมีความพึงพอใจการเลี้ยงไก่ไข่+สุกร+ปลา

ดังนั้นปี 2566 จึงควรมีการศึกษาและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับระบบเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ในการเลี้ยงสัตว์และการทำการเกษตรอื่นๆ เช่น การปลูก ผลไม้ ข้าว พืชไร่ หรือกาแฟ เป็นต้น และเพื่อเตรียมพร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิสังคม ตลอดจนเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ให้แก่เกษตรกรที่ทำเกษตรกับสวพส. ในพื้นที่อื่นๆ นำไปปรับใช้เพื่อเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่มั่นคง สร้างรายได้ และลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว หรือความไม่แน่นอนด้านราคา อีกทั้งยังสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมร่วมกับระบบเกษตรและภูมิสังคมที่ดีบนพื้นที่สูงต่อไปได้อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระบบการเลี้ยงสัตว์ ในการยกระดับและรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภูมิสังคมบนพื้นที่สูง